

Storstockholms
brandförsvar

Brandskydd och hantering av brand- farlig vara i skolor

Arbetsmaterial till informations-
filmen ”Säker och trygg skola”

Innehållsförteckning

1	Introduktion till arbetsmaterialet.....	5
2	Brandrisker	6
	Frågepaket – brandrisker:	7
3	Släckning av brand.....	8
	Kontrollfrågor – släckutrustning och rutiner	9
4	Begränsa branden.....	10
	Kontrollfrågor – begränsa branden	11
5	Utrymning	12
	Frågepaket – utrymning	12
6	Underlätta för räddningstjänsten	15
	Frågepaket – underlätta för räddningstjänsten.....	15
7	Egenkontroller av det tekniska brandskyddet	16
	Frågepaket – Egenkontroll av brandskyddet.....	17
8	Hantering av brandfarlig vara.....	18
	Frågepaket – brandfarlig vara	18

1 Introduktion till arbetsmaterialet

En brandsäker skolmiljö är viktigt för att elever och personal ska känna trygghet i det dagliga arbetet. Personalen ska ha kunskap om brandskydd och hur de ska agera om det börjar brinna eller om skolan behöver utrymmas av andra orsaker. Det är rektorns ansvar att se till att skolan arbetar aktivt med det systematiska brandskyddsarbetet, SBA. I det ansvaret ingår inte bara att utrusta lokalerna med brand- och utrymningslarm, brandsläckare och utrymningsskyltar utan även att utbilda personalen, säkerställa att det finns en tydlig organisation och plan för hur alla ska agera vid en brand, hur kontroll och underhåll av de tekniska skyddssystemen ska gå till och hur riskerna för brand kan minimeras.

Krav på att upprätthålla en skälig nivå på brandskyddet i olika byggnader och anläggningar utgår från 2 kap. 2 § i lag (2003:778) om skydd mot olyckor.

Lag om skydd mot olyckor, 2 kap. 2 §

Ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar skall i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Lagen säger att det råder ett delat ansvar mellan den som är fastighetsägare och den som bedriver verksamhet. Det är därför viktigt att ansvarsfördelningen gällande brandskyddet mellan dessa parter är tydlig och känd.

Med förhoppning om att underlätta och stödja er i ert arbete har vi på Storstockholms brandförsvär tagit fram en informationsfilm som omfattar grunderna i systematiskt brandskyddsarbete på skolor, filmen är drygt 20 minuter lång.

Vi har även tagit fram detta arbetsmaterial som utgör ett komplement och utgår från de olika delarna i filmen. Tanken är att det ska kunna användas av all personal på skolan. Ett tips från oss är att ha en stående punkt på APT-mötet som handlar om säkerhet, det kan vara allt från brandskydd till sjukvård. Gå igenom olika ämnen varje gång och ha en kort (cirka 5–10 minuter) genomgång och diskussion.

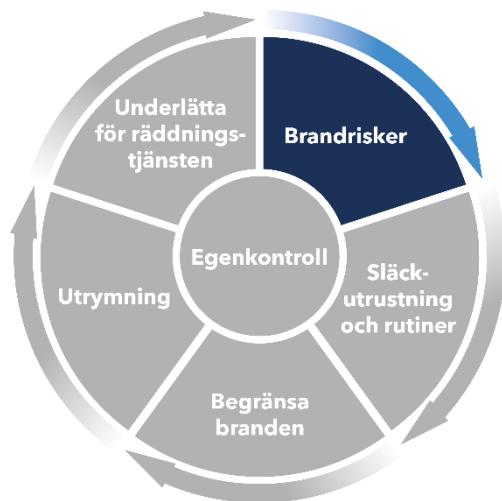
Vi välkomnar all typ av feedback som kan göra detta material bättre och mer användbart för er. Skicka gärna synpunkter och feedback via mejl till, registrator@ssbf.brand.se. Använd gärna rubriken ”Synpunkter på informationsfilm om skolor” så blir det lättare för oss att hantera era synpunkter.

Med önskan om ett utvecklande arbete med ert systematiska brandskyddsarbete!

Lycka till!

Storstockholms brandförsvär

2 Brandrisker

Det är enklare att förebygga en brand än att släcka den, av den anledningen är det viktigt att arbeta aktivt med brandrisker i verksamheten. All personal ska känna till vilka risker ni identifierat och hur ni arbetar för att hantera dem. Låt alla på arbetsplatsen vara med och diskutera vilka risker som finns i er verksamhet. Det kan vara saker som startar eller sprider en brand, men även sådant som försvårar en utrymning.

Nedan följer en rad exempel på vad som kan starta och sprida en brand samt påverka en utrymning.

Starta en brand:

- Anlagd brand – toaletter och lastkajer är vanliga platser där brand anläggs.
- Saker som ger ifrån sig värme, t.ex. elektriska element, strykjärn, fläktar eller lampor som placeras för nära brännbart material.
- Levande ljus och dekorationer.
- Elinstallationer och elutrustning av olika slag. Exempel: laddare, skarvsladdar och trasiga elkontakter.
- Rökning.
- Kök - spisen är en vanlig plats för en brand.
- Källare och andra undanskymda platser dit obehöriga kan ta sig och anlägga brand.
- Brandfarlig vara i exempelvis slöjd eller kemisalar.

Sprida en brand:

- Överfulla sopkärl, tomkartonger och returpapper.
- Kläder i korridorer och trapphus.
- Brandfarliga vätskor - exempelvis handsprit och desinfektionsmedel.
- Öppna, uppställda eller blockerade dörrar i brandcellsgräns.
- Ljuddämpande väggar i textil vid sittgrupper.
- Textilmöbler som soffor och fåtöljer.
- Utställningar och konstprojekt som sker i korridorer och liknande.

Påverka en utrymning:

- Möbler som är placerade i eller för nära utrymningsvägar.
- Utrymningsdörrar som är blockerade på utsidan.
- Låsta dörrar, exempelvis om utrymning sker via andra lokaler.
- Trasig nödbelysning eller utrymningsskylt.
- Utrymning sker via fönster.

Risker ska inventeras, prioriteras och sedan hanteras. Ett sätt att göra detta är att ta fram brandskyddsregler utifrån de risker man hittar. Det kan vara regler som klargör hur ni ska hantera levande ljus, återvinning, övernattning, laddning av cykelbatterier, rökning eller hur möblering får ske i allmänna utrymnen.

Kontrollfrågor – brandrisker:

1. Har ni diskuterat risker med all personal på exempelvis ett APT-möte?
2. Vilka risker för uppkomst av brand har ni identifierat i
  - a) lektionssalar,
  - b) allmänna utrymnen,
  - c) personalutrymnen,
  - d) gymnastiksalar,
  - e) slöjd-, kemi-, fysiksalar,
  - f) toaletter,
  - g) eller annat?
3. Vilka risker som kan sprida en brand har ni identifierat?
4. Vilka risker, som kan försvåra en utrymning, har ni identifierat?
5. Vad har ni gjort för att minska riskerna för brand?
6. Sker rökning någonstans på skolan?
7. Finns det någon elektronik som styrs av timer eller borde förses med timer?
8. Får man ladda cykelbatterier och elsparkcyklar i personal- omklädningsrummen?

3 Släckutrustning och rutiner

Det är viktigt att all personal vet vad de ska göra när brandlarmet startar. Det bör finnas tydliga, gärna skriftliga, rutiner som är kända och gärna övade av alla på arbetsplatsen. Ni måste veta om larmet är vidarekopplat till SOS Alarm eller om ni själva måste larma räddningstjänsten?

En viktig del vid en brand är att personalen snabbt kan genomföra ett släckförsök av den "lilla" branden. Det vill säga, den brand som ännu inte hunnit pågå mer än några minuter och som ännu inte hunnit växa sig stor. Personalens agerande i detta skede är helt avgörande för konsekvenserna av branden. Ett tidigt släckförsök kan vara skillnaden mellan mindre rökskador i byggnaden och att hela skolan drabbas.

All personal måste veta var brandsläckarna finns och hur de ska användas. Det är även bra om ni övar släckning praktiskt, antingen i egen regi eller med hjälp av något externt företag. Det viktiga är att all personal känner sig trygg med var släckutrustning finns och hur den ska hanteras. På skolor sitter släckarna ofta i skåp och då är det bra att öva på hur dessa ska öppnas.

En enkel övning är att "byta plats" på brandsläckarna. Då får alla prova att lyfta ner dem från väggen, bära dem och få en känsla för hur de ska hanteras. Viktigt att rätt släckare hamnar på rätt plats efter övningen.

En brand kommer troligen bara att bli en incident om ni har:

- Brandlarm som fungerar och hörs i hela verksamheten.
- Tydliga rutiner som är kända och övade av alla.
- Fungerande brandsläckare som är lätta att få fram.

Därför är det viktigt att alla vet vad de ska göra när brandlarmet startar.

På vår webbsida kan ni lära er mer om brandsläckare, se länk.

[Allt om brandsläckare - Storstockholms brandförsvär](#)

Kontrollfrågor – släckutrustning och rutiner

1. Hur fungerar ert brand- och utrymningslarm?
  - Hur låter utrymningslarmet och hörs det i hela skolan?
  - Hur vet ni var larmet har utlöst? Kan ni se på en larmlåda vilken detektor som löst ut och vet alla i personalen i så fall hur man avläser tablan?
  - Går larmet vidare till SOS Alarm eller ska ni larma räddningstjänsten själva?
2. Om ni har larmet vidarekopplat till SOS Alarm, använder ni er av larmlagring?

Larmlagring = pausad utryckning av räddningstjänsten

  - Är larmlagringen aktiverad dygnet runt eller bara dagtid?
  - Hur lång kvitteringstid och undersökningstid medger larmlagringen hos er?
  - Har ni regelbundna övningar på hur larmlagringen ska hanteras? Känner alla sig trygga med att kvittera larmet?
  - Finns tydliga dokumenterade rutiner för detta?
3. Finns tydliga rutiner i händelse av brand/brandlarm gällande:
  - Att söka efter branden med primär uppgift att släcka den.
  - Att utrymma lokalerna.
  - Är personalen övad i dessa rutiner och trygga med dem?
  - Hur säkerställs det att nyanställd personal och vikarier har kunskap om hur de ska agera vid brand?
  - Är rutinerna dokumenterade?
4. Finns stödmaterial för agerande i händelse av brand? (t.ex. i form av åtgärds kort, telefonlistor, utrymningsvästar etc.)
  - Var finns detta?
  - Hur hålls det uppdaterat och av vem?
5. Vilken typ av släckutrustning har ni?
  - Handbrandsläckare (vilka typer)?
  - Brandfiltar?
  - Inomhusbrandposter (hur långt räcker slangen)?
6. Har personalen kunskaper för att hantera den släckutrustning som finns?
  - Övas det regelbundet?
  - När gjordes senaste övningen?
  - Har ni någon utbildningsplan?

4 Begränsa branden

Om det börjar brinna är det viktigt att begränsa spridningen av rök. Det sker genom att skolan sektionerats med brandavskiljande väggar och dörrar, den har delats in i så kallade brandceller.

Syftet är att en brand i en brandcell inte ska kunna spridas till en annan brandcell inom en bestämd tid. Det vill säga, brandcellen ska stå emot brand och rök för att förbättra möjligheterna till utrymning. Dörrar som sitter i en brandcellsgräns är oftast försedda med dörrstängare, de kan antingen vara kopplade till brandlarmet och stå uppställda med magnetlås eller så ska de vara stängda hela tiden.

För att förhindra att branddörrar ställs upp är det viktigt att personalen har kunskap om vilka dörrar som sitter i en brandcellsgräns. Detta för att förhindra att branddörrar ställs upp med dörrkilar, möbler eller rep. En uppställd dörr kan vara skillnaden mellan en liten brand eller en stor skada på hela skolan.

I vissa fall kan det även finnas släcksystem installerat på skolan, till exempel i form av sprinkler eller släcksystem i skolköket.

På vår webbplats kan ni lära er mer om brandceller, se länk.

[Brandceller - Storstockholms brandförsvär](#)

Kontrollfrågor – begränsa branden

1. Var finns brandcellsgränser i er skola?
2. Har ni några dörrar som är uppställda med magnetlås?
3. Finns det några branddörrar som återkommande ställs upp på kil eller där dörrstängare kopplas av?
4. Finns branddörrar i lokalerna som inte är försedda med dörrstängare, och som i vanlig drift ibland står öppna, som ska stängas av personalen vid ett larm?
5. Hur ser skyddet ut mot spridning av brand och rök mellan olika brandceller via ventilationssystemet? (kolla med fastighetsägaren)
6. Finns det sprinkler installerat i er skola?
Om så är fallet:
  - I vilka lokaler hos er finns det sprinkler?
  - Vem kontrollerar systemet?
7. Finns släcksystem i skolköket?
Om så är fallet:
  - Vem ansvarar för att detta system kontrolleras och underhålls?

5 Utrymning

Personalens agerande vid en utrymning är ofta avgörande och det är viktigt med dokumenterade och väl kända rutiner för all personal. Rutinerna bör inte vara personbundna eller kopplade till en specifik funktion, en utrymning måste fungera även om vaktmästaren är ledig eller rektorn inte är på plats. Rutinerna måste även vara anpassade efter eleverna som går på skolan. För att säkerställa att alla vet vad som ska göras och hur en utrymning ska gå till är det viktigt att genomföra regelbundna utrymningsövningar. Gör gärna övningarna på olika tider, exempelvis på lunchrasten. Det är även viktigt att hålla utrymningsvägar framkomliga och fria från brännbart material. Tänk på hur ni möblerar i korridorer och samlingsytor. Se även till att alla dörrar i utrymningsväg går att öppna enkelt, utan koder och nycklar. Planera även för hur ni ska organisera återsamlingsplatsen.

En punkt som kan vara bra att ha med i utrymningsrutinen är att personalen, innan de utrymmer, stannar upp ett ögonblick och tittar sig omkring och ställer sig frågan, -ser jag någon rök eller luktar det konstigt?
Den informationen lämnar man sedan när man kommer till återsamlingsplatsen.

Kontrollfrågor – utrymning

1. Har ni koll på alla era utrymningsvägar?
  - Var finns de?
  - Är de lätt öppningsbara? (inga lås som behöver låsas upp för att de ska kunna användas, handtag så de är lätta att öppna)
  - Är de tydligt markerade med utrymningsskyltar?
  - Är belysning tillräcklig även vid strömavbrott?
  - Finns nödbelysning och genomlysta utrymningsskyltar som ger tillräcklig belysning?
  - Finns det utrymningsplaner?

2. Finns det möblering i korridorerna – och hur ser era restriktioner ut gällande detta?
3. Kan alla dörrar och fönster i utrymningsväg öppnas enkelt utan nyckel? Exempelvis om:
  - det finns några utrymningsvägar som leder ut via klassrum eller personalrum?
  - delar av skolan stängs av/låses under vissa verksamhetstider (t.ex. tidigt på dagen eller vid dagens slut).
  - om utrymning sker genom fönster.
4. Har ni någon utrymningsväg som går via ett fönster?
  - Hur löser ni det, kliva ut, hoppa, stege eller något annat?
  - Hur ser det ut på utsidan, är det vildvuxet eller lätt att ta sig vidare.
  - Har ni provat att utrymma med alla elever?
5. Har ni brand- och utrymningslarm?
  - Hur låter det?
  - Hur aktiveras det? (automatiskt, tryckknappar – var finns dessa)
  - Kan ni se på larmet vilken detektor som löst ut?
  - Går larmet vidare till SOS Alarm eller någon annan mottagare?
6. Har ni elever eller personal med särskilda hjälpbehov i en utrymningsituation?
  - Har ni någon särskild planering för att stötta dem vid en utrymning?
  - Har ni någon speciell utrustning?
  - Om det finns, vet alla hur den fungerar?
7. Finns tydliga rutiner i händelse av brand/brandlarm gällande:
  - Att utrymma lokalerna?
  - Att söka efter brand med primär uppgift att släcka?
  - Är personalen övad i dessa rutiner och trygga med dem?
8. Gällande genomförande av utrymningsövningar?
  - Hur ofta planeras utrymningsövning?
  - När genomfördes senaste utrymningsövning?
  - Gör ni en utvärdering efter övningen?
  - Har ni genomfört utrymningsövning på icke lektionstid?
  - Har ni provat att blockera någon/några utrymningsvägar vid övning?

6 Underlätta för räddningstjänsten

Räddningstjänstens främsta uppgift är att rädda liv, därför blir en av de första frågorna vi ställer om det finns någon kvar i byggnaden. Ni kan underlätta insatsen genom att informera om det finns någon kvar i lokalerna, om det finns några speciella risker som till exempel gasol och andra gasflaskor eller helt enkelt hjälpa oss att hitta rätt.

Kontrollfrågor – underlätta för räddningstjänsten

1. Hur organiserar ni återsamlingsplatsen och vem leder det arbetet?
2. Hur ser rutinerna ut för inräkning av elever och personal?
3. Vem blir kontaktperson mot räddningstjänsten när de anländer?
  - Vilken information ska de ge räddningstjänsten?
4. Har ni någon plan för vad ni ska göra om ni inte kan gå in i skolan igen?
  - Förutbestämd plats, exempelvis närliggande skola eller liknande.

7 Egenkontroller av det tekniska brandskyddet

Det är bra att all personal har kännedom om att egenkontroller genomförs men detta avsnitt gäller främst dem som genomför egenkontroller.

För att försäkra er om att det byggnadstekniska brandskyddet fungerar över tid är det viktigt att detta kontrolleras och underhålls på rätt sätt. De allra viktigaste kontrollerna är de som genomförs kontinuerligt, i stort sett varje dag genom att personalen är uppmärksamma på brister i brandskyddet och felanmäler dessa direkt. Men för att säkerställa att brandskyddets alla delar fungerar över tid behöver det ske mer systematiskt. Denna typ av kontroller behöver genomföras regelbundet och gärna dokumenteras.

Det är viktigt att de som genomför kontroller av brandskyddet har kunskap om vad som ska kontrolleras, hur kontrollen ska gå till och hur ofta kontrollen ska göras. Det bör finnas tydliga instruktioner innehållande ritning, checklista och instruktion. Det bör även finnas en tydlig gränsdragningslista som visar vad som kontrolleras av verksamheten och vad fastighetsägaren kontrollerar.

Det finns en del tekniska system som brandlarm, sprinkler, rökluckor och ventilation som ofta kräver specialkunskaper och dessa kontroller utförs ofta av fastighetsägaren. Det är viktigt att ni stämmer av med dem för att säkerställa att detta har genomförts.

De ni själva ska kontrollera är bland annat:

- Dörrstängare
- Släckutrustning
- Utrymningsvägar
- Utrymningsskyltar
- Nödbelysning
- Dörr i brandcellsgräns
- Utomhusmiljön

Kontrollfrågor – egenkontroll av brandskyddet

1. Hur ser ansvarsfördelningen ut avseende kontroll och underhåll av det tekniska brandskyddet mellan er som verksamhetsutövare och fastighetsägaren?
2. Vem/vilka hos er sköter de kontroller av brandskyddet som ligger på er?
3. Har den personen fått någon utbildning?
4. Vad kontrolleras?
5. Hur ofta görs dessa kontroller?
6. Vad finns det för underlag för att göra dessa kontroller?
7. Hur dokumenteras genomförda kontroller?
8. Vad händer när man upptäcker brister i brandskyddet?

8 Hantering av brandfarlig vara

Om skolan hanterar brandfarliga varor är det av största vikt att hanteringen sker enligt gällande lagar och föreskrifter. Beroende på omfattningen kan det krävas tillstånd och särskilt utsedd personal för att säkerställa att de brandfarliga ämnena hanteras på korrekt sätt, så kallade föreståndare. Föreståndaren har i uppgift att verka för att hanteringen av brandfarliga varor sker på ett säkert sätt och ska ha erforderliga kunskaper för den uppgiften.

Det är även viktigt att ha fastställda rutiner vad läraren ska göra om det blir en brand eller ett läckage, hur varorna förvaras och hur kontroll av slangar, brännare och annan utrustningen sker. Hanterar ni gasol är det viktigt med regelbundna täthetskontroller.

På vår webbplats kan ni läsa mer om brandfarliga varor, se länk.

[Vad är brandfarliga varor? - Storstockholms brandförsvär](#)

[Söka tillstånd för brandfarliga farliga varor - Storstockholms brandförsvär](#)

Information från MSB

[Gasol i skolor](#)

Kontrollfrågor – brandfarlig vara

1. Hanterar ni brandfarlig vara på er skola?
  - I så fall i vilka mängder och vilka produkter?
  - Är hanteringen tillståndspliktig enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor?
2. Har ni ett giltigt tillstånd för er hantering av brandfarlig vara.
  - Hur länge gäller detta?
  - Omfattar det all er hantering?
3. Finns det utsedda föreståndare för hanteringen?
  - Är dessa anmälda till räddningstjänsten?
  - Har de tillräckliga kunskaper?

Gällande gasolhantering

4. Var förvaras gasolen när den inte används?
  - I skåp utomhus eller inomhus?
  - Förvaras bara gasol i skåpet?
5. Är skåp utförda i korrekt brandteknisk klass?
6. Är skåpen skyltade med varnings- och farosymboler som upplyser om hanteringen?
7. Skåp utomhus
  - Fungerar ventilationen vid skåpet, är det fritt runt om?
  - Finns det skyltar på skåpet?
8. Vid ledningsdragnings (rör) från förvaringsplats?
  - När gjordes senaste tryck/tätetsprov av ledningarna?
  - Var är avstängningsventilerna placerade?
  - Är de markerade och låsta om elever kan nå dem?
9. Hur hanteras/förvaras flaskor med brandfarlig vätska?
  - Hur undviks samförvaring med lättantändligt material?
  - Finns det skydd som samlar upp eventuellt spill?
10. Vad har ni för nödlägesrutiner gällande
  - Utsläpp av brandfarlig vätska?
  - Läckage eller brand i gasol?
  - Brandfarlig vara vid brand i lokalerna?
11. Vilka rutiner finns för egenkontroller
  - Av brännare?
  - Vid byte av gasolflaska?
  - Av gasolslangarslangar?